

Ruské suroviny, atom, čili o energii po evropsku

4.12.2023 - Jakub Lackorzyński | PROTEXT

V úterý 28. listopadu se ve Varšavě konala konference „Energy Security in Central and Eastern Europe. Achieving our Climate and Security Goals Together”, kterou pořádalo Centrum Analiz Klubu Jagiellońskiego a nadace Polska z Natury.

Záměrem akce bylo postihnout energetickou situaci v regionu střední a východní Evropy z několika perspektiv. Mezi účastníky diskuse byla řada politiků a odborníků z pobaltských států.

První panel věnovaný závislosti regionu střední a východní Evropy na ruských energetických surovinách moderoval Paweł Musiałek, předseda Klubu Jagiellońskiego a spoluorganizátor akce. Juris Poikāns, lotyšský velvyslanec v Polsku, upozornil na cestu, kterou se již evropská společnost ušla. *„Evropská unie učinila obrovský pokrok, pokud jde o pochopení energetické hrozby ze strany Ruska, ale byl to proces, který si vyžádal čas”* řekl. Ministr Michał Kurtyka, který vystoupil během panelu, poukázal na to, že - navzdory mnoha snahám - se stále nepodařilo zaplnit mezeru, kterou na evropských trzích zanechaly ruské energetické suroviny v roce 2022. *„Navzdory sabotáži plynu ze strany Ruska Evropa přežila předchozí zimu, ale situace má stále daleko k normálu. Evropské vlády od začátku energetické krize vyčlenily na podporu odběratelů energie přibližně 770 miliard eur”* - uvedl.

Během panelu o jaderné energetice se o důležitou informaci podělil Gabriel Gorbačevski, energetický atašé litevského velvyslanectví ve Varšavě. Zmínil se o novém přístupu své země k jaderné energetice. *„Do roku 2028 se mají Litevci rozhodnout, zda do svého energetického systému zařadí SMR (malé modulární jaderné reaktory)”* oznámil. Ministr polské vlády Adam Guibourgé-Czetwertyński zase hovořil o potenciálu jejich rozvoje. *„Stále zůstává mnoho nezodpovězených otázek týkajících se termínů připravenosti jednotlivých technologií SMR a ceny pomocí nich získané energie. Důležitými tématy jsou také dodavatelský řetězec komponent a konečná konkurenceschopnost,”* upozornil. Ministr Marcin Korolec poté hovořil o vazbě mezi dekarbonizací a silou ekonomiky. *„Polsko potřebuje dekarbonizovaný energetický systém, aby ochránilo svou konkurenceschopnost na jednotném unijním trhu. V této souvislosti je důležité opustit uhlí, což se, jak doufám, stane mnohem dříve než v roce 2049. Krom toho je třeba souběžně rozvíjet bezpečnost na zcela základní úrovni, a to nejen na úrovni celého systému, ale také na místní úrovni,”* upozornil. O potřebě budování vertikální energetické bezpečnosti hovořila také Monika Morawiecka, reprezentující Regulatory Assistance Project. *„Energetickou bezpečnost musíme budovat zezdola, od úrovně lokální až po úroveň centrální. Potřebujeme také lepší a početnější personál, abychom zvládli takové množství projektů”* řekla.

Jakub Wiech, šéfredaktor portálu Energetyka24, předního polského oborového portálu, moderoval panel o liberalismu v energetice. Reinis Āboltiņš, lotyšský energetický analytik, poukázal na to, že liberální přístup k energetice a energetické transformaci je možný pouze tehdy, pokud jsou do ekonomického propočtu zahrnuty politické náklady závislosti na potenciálně nebezpečném dodavateli. Jerzy Dudek, expert z Centra analiz Klubu Jagiellońskiego, uvedl, že navzdory zkušenostem z roku 2022 liberalizační trend v energetice nevyhasl, i když se v důsledku mimořádné situace projevily některé problémy. *„Energetické společnosti dosáhly rekordních zisků, takže pro ně byla tato liberalizace určitě pozitivní. Ostatní uživatelé trhu ji bohužel pocítili v podobě extrémně vysokých účtů.”* - soudí. Podobný názor má i Sam Richards, bývalý poradce britského premiéra

Borise Johnsona. *"Liberalismus chápaný jako odstranění regulace z energetického trhu je jedinou cestou k rychlé výstavbě nových kapacit, především obnovitelných zdrojů. Zde lze odkázat na polskou zkušenost s větrnou energií, která byla zákonem zmrazena,"* uvedl. Piotr Palutkiewicz, viceprezident Warsaw Enterprise Institute, hovořil o tom, že problémem často není liberalismus, ale působení státu, který politicky formuje trh s energiemi a brání jeho transformaci. *"Podíl uhlí v polském mixu byl zabetonován politickým rozhodnutím. Rozvoj větrných elektráren byl zablokován politickým rozhodnutím. Byla to chybná rozhodnutí,"* - řekl. Otázku účasti státu na energetické politice metaforicky formulovala Dominika Taranko ze ZPP Energy and Climate Forum. *"Je to s tím jako se zahradou. Pokud ji necháme zcela samu sobě, bez jakýchkoli zásahů, zaroste plevelem nebo ji napadnou škůdci a paraziti. Ale pokud se o ni začneme starat, aniž bychom překáželi růstu rostlin, budeme mít pěknou zahradu,"* řekla.

Čtvrtý panel se týkal fenoménu energetické chudoby. Jana Šandlová Vlčková, zastupující Institut pro křesťanskou a demokratickou politiku, hovořila o českém pohledu. *"Za poslední rok bylo 78 % Čechů nuceno snížit svou energetickou potřebu nebo šetřit energiemi,"* - řekla a upozornila, že energetická chudoba je v Evropě rozšířeným jevem. Joanna Mazurkiewicz z Instytutu Badań Strukturalnych, která byla na akci přítomna, upozornila, že rozsah tohoto jevu se liší mezi jednotlivými sociálními skupinami. *"Čím nižší je příjem domácnosti, tím více utrácíme za energie a tím více jsme postiženi energetickou chudobou,"* upozornila. Paweł Mirowski z polského Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej popsal program Čistý vzduch jako jednu z metod snižování energetické chudoby v kombinaci se zvyšováním kvality a komfortu života. Diskusi shrnula Aleksandra Krugły z nadace Habitat for Humanity Poland, která poukázala na nedostatky přístupu k energetické chudobě na legislativní a politické úrovni. *"V nejdůležitějším vládním dokumentu o energetice, Polské energetické politice, máme pouze tři věty týkající se energetické chudoby, což ukazuje, že problém není na této úrovni dostatečně rozpoznán. Přitom přístup k energii je lidským právem,"* - uzavřela.

Další diskuse byla věnována energetické infrastruktuře a investicím ve střední a východní Evropě. Gediminas Varvuolis z litevského ministerstva zahraničních věcí zdůraznil, že region tří zemí střední a východní Evropy je - ve srovnání se zbytkem Evropy - mnohem lépe připraven na hrozby související s ruskými energetickými surovinami a jejich využitím pro politické účely. S touto tezí souhlasila i Anežka Konvalinová, vědecká pracovnice z Masarykovy univerzity, která zdůraznila, že taková akce vyžaduje vertikální i horizontální spolupráci mezi jednotlivými zeměmi regionu a jejich agendami. Na to reagoval Marcin Chruściel z Úřadu vládního zmocněnce pro polsko-ukrajinskou spolupráci, který uvedl, že platformou pro takovou spolupráci má být iniciativa Trojmoří. Maciej Kubicki, zastupující iniciativu Trojmoří, během debaty zdůraznil, že společným jmenovatelem všech infrastrukturních projektů, které diverzifikují dodávky energie do Evropy nebo snižují závislost na vnějších dodavatelích, je suverenity. Podobný názor zastával i Konrad Poplawski z polského Ośrodka Studiów Wschodnich. Panel moderovala Frances Burwellová, významná pracovnice Atlantic Council Europe Center.

Závěrečný panel konference se zabýval dopadem balíčku Fit for 55 na region střední a východní Evropy a možností vytvoření koalice, která by korigovala novou klimatickou legislativu EU. Diskusi moderoval Martin Ehl, vedoucí analytik Hospodářských novin, předního českého ekonomického deníku. Během diskuse Juhan Parts, bývalý estonský premiér, zdůraznil roli klimatické politiky při stimulaci nového růstu ekonomik evropských zemí. Sam Williams z Energy and Climate Policy and Innovation Council upozornil na rozdílnou úroveň rozvoje jednotlivých zemí EU v oblasti energetické transformace, podmíněnou mimo jiné místními surovinovými či historickými specifiky. Wojciech Jakóbik, analytik a novinář, zase hovořil o spravedlivé transformaci, která nesmí nikoho nechat na holičkách.

<https://www.ceskenoviny.cz/tiskove/zpravy/ruske-suroviny-atom-cili-o-energii-po-evropsku/2449254>